

Niezwykły sukces Botswany to zasługa rynków

Autor: **Marian L. Tupy**

Źródło: humanprogress.org

Tłumaczenie: **Tomasz Kłosiński**

Klasyczny liberalizm, jak argumentowała ekonomistka [Deirdre McCloskey](#) w swojej trylogii [Era Burżuazji](#) (*The Bourgeois Era*), był w głównej mierze odpowiedzialny za Wielkie Wzbogacenie w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej. Jednak jego główne założenia — w tym ograniczony rząd, równość wobec prawa, wolny handel i dyscyplina fiskalna — nie są wyłączną domeną Zachodu. Wystarczy spojrzeć na rozwój Hongkongu.

Kolejnym przykładem sukcesu, który przemawia za uniwersalnością i możliwością adaptacji zasad klasycznego liberalizmu, jest [Botswana](#). Choć w żadnym wypadku nie jest to kraj idealny, Botswana osiągnęła lepsze wyniki gospodarcze i — do pewnego stopnia — polityczne niż reszta Afryki. Inne narody afrykańskie dobrze by zrobiły, gdyby skorzystały z jej doświadczeń.

Na początek przyjrzyjmy się [wynikom gospodarczym Botswany](#). W 1966 roku, kiedy Protektorat Bechuanalandu uzyskał niepodległość od Wielkiej Brytanii, PKB na mieszkańca wynosił zaledwie 518 dolarów rocznie. W 2018 r. wyniósł 8031 dolarów, co stanowi wzrost o 1450%. W tym samym okresie średnia światowa wzrosła o 136%, z 4625 dolarów do 10 894 dolarów. Innymi słowy, gospodarka Botswany rosła 10 razy szybciej niż reszta świata. Gospodarka tego kraju jest jeszcze bardziej imponująca w porównaniu z jej bezpośrednimi sąsiadami. W latach 1966–2018 PKB per capita RPA wzrosło o 32%, z 5631 do 7434 dolarów, a Zimbabwe tylko o 35%, z 981 do skromnych 1322 dolarów.

Oczekiwana długość życia w Botswanie, która jest dobrym przybliżeniem ogólnego standardu życia, również [stoi na dobrym poziomie](#), wzrastając z 52 lat w 1966 roku do 69,3 lat w 2018 roku. Oznacza to, że różnica w oczekiwanej długości życia między Botswaną a średnią światową zmniejszyła się — aczkolwiek o mniej niż rok (z 4 lat do 3,3 roku). Tego samego nie można powiedzieć o RPA i Zimbabwe, których różnica w oczekiwanej długości życia w stosunku do średniej

światowej wzrosła w tym czasie, z 5,3 do 8,7 lat w przypadku RPA i z mniej niż jednego roku do oszałamiającego 11,4 w przypadku Zimbabwe.

Dlaczego Botswana odniosła sukces, podczas gdy jej sąsiedzi ponieśli porażkę? Dominująca teoria, zaproponowana przez profesora [Scotta Beauliera](#), głosi, że kolonialne piętno odcisnięte w Bechuanalandzie (1885–1966) było, z powodu ubóstwa i braku znaczenia geopolitycznego tego terytorium, bardzo lekkie. Rodzime instytucje, takie jak zgromadzenia plemienne i tradycyjne normy postępowania, mogły przetrwać bez przeszkód. Oznaczało to, że kiedy Botswana uzyskała niepodległość, tradycyjne struktury stanowiły trzon nowego rządu. Natomiast w wielu innych częściach Afryki struktury rządowe importowane z Zachodu (lub narzucone przez wycofujące się mocarstwa kolonialne) ścierały się z tradycją ze zgubnym dla niej skutkiem.

Beaulier dostrzega inne zbawienne aspekty społeczności [Tswana](#) (głównej grupy etnicznej stanowiącej 90% populacji). Jednym z nich był „liberalny kosmopolityzm”, który przyjmował imigrantów i uchodźców z innych krajów afrykańskich, którzy z kolei przyczyniali się do innowacji i wzrostu gospodarczego. Podejrzewam, że pomogło w tym to, że Botswana była biednym i słabo zaludnionym krajem, a imigranci nie byli postrzegani jako zagrożenie — co z czasem uległo zmianie, gdy imigracja z okolicznych krajów, zwłaszcza z Zimbabwe, zmieniła się z potoku w powódź. Beaulier nie wydaje się uważać, że jednorodność etniczna Botswany odegrała dużą rolę w sukcesie tego kraju, choć zróżnicowanie etniczne z pewnością odegrało rolę w upadku wielu innych krajów afrykańskich w ciągu ostatnich 80 lat.

Ważną rolę odegrało również dobre przywództwo. W latach 1966–1980 Botswanę rządził [Seretse Khama](#), wódz plemienny, który zdobył wykształcenie w RPA, nie żywiąc przy tym urazy do białych (w późniejszym okresie życia ożenił się z białą kobietą) i mieszkał w Wielkiej Brytanii w latach 50., jednocześnie nie stając się socjalistą. Bezbronna Botswana (kraj ten nie miał armii do 1977 roku) była otoczona przez zasadniczo antykomunistyczne reżimy — RPA na południu, terytorium mandatowe RPA — Afrykę Południowo-Zachodnią (później Namibię) na zachodzie i Rodezję na wschodzie. W latach sześćdziesiątych i na początku siedemdziesiątych, kiedy potęga RPA i Rodezji była u szczytu, socjalizm w Botswanie nie byłby tolerowany przez jej sąsiadów.

Ogólnie rzecz biorąc, przez znaczną część swojej niepodległości Botswana była, według raportu [Economic Freedom of the World](#), jednym z najbardziej wolnych ekonomicznie krajów Afryki. Podczas gdy wiele innych narodów przyjęło

jakaś formę socjalizmu, Botswana była, ogólnie rzecz biorąc, kapitalistyczna. Warto zwrócić uwagę na jej owocne związki z [De Beers](#), gigantyczną południowoafrykańską korporacją górniczą. Znane na całym świecie diamenty z Botswany zostały odkryte pod koniec lat 60. XX wieku, a ich wydobycie rozpoczęło się na początku lat 70. Do dziś zyski z tego przedsięwzięcia [dzielone są po równo](#) między firmę i rząd Botswany. Dlaczego Botswana nie znacjonalizowała swojego przemysłu wydobywczego, jak to miało miejsce w dużej części pozostałych krajów Afryki? Czy wynikało to z przywiązania do wolności, czy też z obawy przed południowoafrykańskim hegemonem? Być może po trosze z obu tych powodów.

Dziś Botswana jest nie tylko zamożna, ale i stosunkowo wolna. Według [Human Freedom Index](#), publikowanego przez [Cato Institute](#), Botswana cieszy się najwyższym stopniem wolności na kontynencie afrykańskim (nie licząc dwóch afrykańskich krajów wyspiarskich — Mauritiusa i Republiki Zielonego Przylądka). Sukces tego kraju był bez wątpienia w dużym stopniu dziełem sprzyjających okoliczności. Nie oznacza to jednak, że doświadczenia Botswany są nieistotne. Jej polityka wolności gospodarczej i politycznej powinna zostać przyjęta przez inne narody afrykańskie, którym poważnie zależy na poprawie losu zwykłych obywateli.